

по българския въпрос, но често изясняват много важни моменти от неговото развитие в различни моменти. Издадените документални сборници с материали от руски, австрийски, унгарски, френски, английски и други архиви, не на последно място - и от турските, каквито има реализирани най-вече в Македония, доказват убедително наличието на извори, отнасящи се за българската емиграция и национално движение. Примерите са много. В поредица томове за руско-полските революционни връзки през XIX в. бяха обнародвани голям брой извънредно ценно документи и по главната тема, и по странични за нея, но важни за нас материали за полските демократични организации, включително и за поделенията им на Балканите и в Цариград, които имат контакти с българските революционери. Подобни съвместни издания бяха подготвени от руски и сръбски учени с разностранна информация за отношенията между двете държави, за националните движения на южните славяни, главно за Босна и Херцеговина и пр., но осветляващи и български аспекти на връзките с Русия, Сърбия и поробените още други южнославянски народи.

Народните движения в южнославянските страни под австрийска /австроунгарска/ власт пък са представени от редица сръбски документални издания, където са отразени и българо-сръбски контакти, общи проекти и търсене на споразумения, за които българската документация е оскъдна. Едно от най-значимите издания от тази група са двата обемисти тома с материали за Народната партия във Войводина, представяща енергичната дейност на Обединената сръбска омладина там, с която БРЦК има постоянни и дружески връзки. Ценни данни за това съдържат и издадените и руски, сръбски документи за Омладината, реализирани в голямата си част от известния сръбски учен Н. Петрович, който е издирил и обнародва и австро-унгарската документация за Народната партия, самостоятелно или в сътрудничество със съветски историци. Изворите, съдържащи се в такива издания, осветляват значително и непълноценно представени в домашните извори страни от международните контакти на българската емиграция.

В някои случаи данни за българските проблеми намираме в документални издания, наглед отдалечени от тези проблеми, но всъщност с редица непознати факти по тях. Пример за такива неочаквани находки дава дневникът на австро-унгарския консул в Белград Б. Калай, публикуван на сръбски език от един от най-активните сръбски историци, с вкус и заслуги за издаване на извори А. Раденич. Калай е записвал важни въпроси от официалната си преписка с Будапеща и от личната си с Андраши, важни събития в Сърбия, агентурни съобщения и т.н., които са обяснени от съставителя в бележки, често с цитати от потвърждаващи ги документи. Българската емиграция в Княжеството, понякога и в Румъния, присъстват в дневника, наред с, естествено, много по-изобилните сведения за политиката на сръбското правителство, положението и настроенията в Босна и Херцеговина, към които Австро-Унгария има вече изявени претенции, наскоро осъществени, и сведенията за които са важни и заради политическите контакти на българската емиграция в двете съседни страни с националните движения в сръбските